

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Dispvt. XXXI. De Translatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

DISPUTATIO XXXI.

De Translatione.

POST Argumentationis instrumentum congruè subsequitur illud quod Translationem dicimus, ut potè quod maiori ex parte argumentatio quædam est, uti explicabimus in præsentè disputatione.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Translatio, & quatuorplex.

Translationem dicimus in præsentiam intellectus operationem, qua quod vni subiecto conuenit, per quamdam analogiam tribuitur alteri, quodammodoque subinde transfertur ad illud. Quoties enim subiecta sunt inter se similia, non pura, & exacta similitudine, quæ logicam unitatem causat, sed temperata, siue mixta cum aliqua dissimilitudine, quæ illam causare non valet, iuxta doctrinam fusè datam disputatione decima sexta. Similia pariter prædicata sibi habent annexa, tantumdemque per analogiam vni, quam alteri, vere tribuitur eoque iure prædicatum vnius per analogiam transferri ad alterum dici solet: non quod prædicatum vnius sit idem adhuc logicè cum prædicato alterius, sed quod sunt ad similia, & sæpè sæpius eodem vocabulo nuncupantur, quod propriè & cum toto rigore ex vno ad aliud transferri dicitur, uti cernitur in translationibus Rhetorum, quæ translationes sunt rigorosæ vocabulorum, non itidem conceptuum obiectiuorum significatorum per illa.

Quæ ut plenius intelligantur notò primo ex dictis latius disput. 16. citata, similitudinem obiectiuorum aliam esse exactam, & strictam ab omni penitus dissimilitudine deperatam, aliam temperatam, seu mixtam cum aliqua dissimilitudine, atque adeo latam. Ex quibus prima idonea est & requisita ad adunanda extrema similia sub vno conceptu communi, secunda vero secus.

Notò secundo. Similitudinem temperatam, seu latam, late etiam vsurpato vocabulo, analogiam dici. Analogia quippe propriè appellatur similitudo proportionum siue habitudinum repertarum inter extrema diuersa, quando videlicet sicut se habet primum extremum ad secundum, ita se habet tertium ad quartum & in cæteris pariter. Quia tamen hæc habitudinum similitudo, quæ propria est analogia, aut semper, aut plerumque saltem non est exacta, & pura, sed temperata cum aliqua dissimilitudine; hinc factum est, ut quævis similitudo non pura & exacta, sed temperata, quorumvis eacxtremorum sit, analogia, extenso vocabulo, nuncupetur.

Notò tertio. Etsi extrema temperatè similia nunquam dicantur vnum, seu idem simpliciter, uti dicuntur extrema exactè similia ab unitate logica, quam subeunt, dum adunantur per rationem, sæpè tamen dici vnum seu idem cum cum addito diminvente, per analogiam scilicet,

siue analogicè. Quæ locutio solum sonat, esse illa similia eà, quam habent, similitudine temperata.

Notò quarto. Sicut extrema exactè similia, quæ logicè sunt vna essentia, non possunt non habere pariter similes exactè, quæ logicè sunt vna passio (repugnat enim manifestè Petrum, & Paulum esse exactè similes in ratione hominis, atque adeo ut sic habere essentiam logicè eandem quin sit Paulus in quantum homo necessario risibilis, si Petrus in quantum homo necessario risibilis est) ita extrema temperatè similia non posse non habere passiones pariter temperatè similes; quia quo iure exacta similitudo essentiarum exactam pariter similitudinem passionum fert secum annexam, eodem priorius iure temperata similitudo essentiarum temperatam pariter similitudinem passionum debet secum annexam ferre. Ob id si corpus humanum extreme languens necessaria postulat sibi pariter extrema remedia. Repblica etiam extreme languens ut sicque temperatè similis corpori humano, non potest non postulare sibi pariter extrema remedia; eaque proportionalia; id est, æquè similia remediis quæ postulat corpus humanum, ac sunt similia inter se corpus ipsum languens, & Respublica languens. Cuius doctrinæ ratio est: quia cum essentia sint radices, & fundamenta passionum, quo gradu sunt ipsæ inter se similes, eodem gradu similes passiones debent radicare, & fundare. Alioquin in munere sibi intrinseco fundandi passiones, & consequenter in se ipsis non essent tam similes, quam supponitur contra ipsam suppositionem. Quod est chimericum.

Ex hac doctrina valdè notanda sequitur quemadmodum inter habere vnum subiectum passionem aliquam, & alterum exactè simile, siue logicè idem cum illo habere eandem logicè passionem mutua connexio, & quidem metaphysica datur, ab alterutroque subinde istorum extremorum ad alterum cum certitudine metaphysica arguitur. Ita inter habere vnum subiectum passionem aliquam, & alterum temperatè simile illi habere similem passionem proportionaliter, mutua connexionem etiam metaphysicam dari. Ab alterutroque subinde istorum extremorum ad alterum etiam argui cum metaphysica certitudine. Id quod experientia ipsa nobis ostendit, dum utimur argumentationibus huiusce generis.

Notò quinto. Translationem, de qua tractamus, atque adeo comparisonem vnius ex extremis analogatis ad alterum bifariam fieri posse, & solere. Primo per modum argumentationis, ut quando ex eo quod tali subiecto tale prædicatum conueniat inferimus subiecto analogicè illi simili prædicatum pariter conuenire proportionaliter ad simile. Secundo per modum explicationis, ut quando ad explicatiuè notificandum vel etiam persuadendum quomodo alicui subiecto conueniat aliquod prædicatum alterius subiecti & prædicati conuenientiam notiorè & illi similem analogicè in medium proferimus, & proponimus tanquam quoddam exemplum se ipso notificatiuum atque explicatiuum illius virtutè analogiæ quam cum ea habet. Vnde translatio de qua tractamus in illatiuam, & explicatiuam tanquam in duo membra diuidi imprimis potest.

Deinde

Deinde diuidi potest translatio ex parte materię in simplicem, & complexam, simplex dicitur quę vnā simplicem propositionem coalescentem ex subiecto, & prædicato, aut simplici, aut complexo analogicę transfert, siue comparat ad aliam simplicem, idque vel illatiuę, vel explicatiuę. Complexa autem appellabitur quę vnā propositionem complexam, vel orationem longam ex pluribus propositionibus coalescentem, vt sunt parabola, apologi, fabula, &c.) ad aliam propositionem complexam transfert, seu comparat, vel illatiuę similiter, vel explicatiuę. Necnon quę transfert pariter, seu comparat, aut vnā propositionem complexam, aut vnā simplicem, aut vice versa.

- 10 Denique sicut alia instrumenta in præcedentibus sunt diuisa, sic potest diuidi etiam translatio primo in vocalem, & mentalem, deinde mentalem in obiectiuam quę nihilo differt ab ipsis obiectis analogatis, siue analogicę similibus, & formalem siue intentionalem quę ipsa cognitio est translatiua vnus eorum ad alterum modis iam explicatis. Ex quibus iam satis constat, quid sit translatio, de qua hic tractamus, & quod simplex. Ea autem re ipsa est illud similitudinis instrumentum, cui tantum defert Cornelius Gemma in suis artibus Cyclognomica, & Cosmocritica vt ad illud fermę videatur reducere totam methodum sciendi. De quo nos questione sequenti.

QVÆSTIO II.

*Quam vim in scientiis humanis habeat
translatio, & qualiter in ordine
ad illas facienda sit.*

- 11 Pro exacta huius questionis resolutione suppono primo. Mirabilem esse analogiam, quam omnes res huius Vniuersi, quinimo omnia obiecta scibilia quantumuis diuersa inter se habent. Adeo enim vniuersaliter per cuncta excurrit analogia, vt ratione eius Prisci Philosophi præsertim Pythagorici, & Platonici, vt certa axiomata pronunciauerint. *Quidlibet esse in quolibet, & cuncta in omnibus reperiri*: scilicet per analogiam, siue analogicę, quocirca dicebant tres esse mundos nexu continuo, ac veluti catena aurea copulatos: istud scilicet Vniuersum, siue Mundum maiorem: Hominem microcosmum, id est Mundum minorem: & veluti mediam Rempublicam. In singulisque eorum cuncta, quę in reliquis analogicę reperiuntur. Imprimis enim partes præcipuę humani corporis partibus præcipuis Vniuersi proportionē respondent. Nimirum cor Solem refert totius vitę, & motionis fontem. Cerebrum Lunam humidę fecunditatis matrem. Hepar Iouem blando calore Omnia fouentem. Splen Saturnum totius melancholię sedem. Martem cista fellis ad vim expulsiuam roborandam ordinata. Renes cæteręque spermaticę partes Venerem motum omnem genialis naturę promotricem. Pulmo Mercurium spiritu omnia connectentem. Stomachus denique Terram veluti totius receptaculum. Rursus quatuor Mundi maioris ele-

mentis quatuor humani corporis humores mirifice consonant. Bilis Igni, Sanguis Aëri, Pituita Aquę, & Melancholia Terrę. Præterea Venę Fluminibus assimilantur, Vesica Mari, alia minora vasa Stagnis, & Lacubus. Ossia Saxi, Caro Terrę, Pili Graminibus, &c. Aliter Corpus humanum consideratur in tres veluti Zonas, seu Regiones diuisum. Prima est Capitis refertque Cælum Archetypum regnum intellectuale. Secunda est Pectoris, quę Cælum exhibet fidereum, vtpotē ex quo Planetę, & cætera Astra suas operationes exercent. Tertia est Ventris, & refert Mundum elementatem generationis & corruptionis Hemisphærium. In anima vero humana intellectus æquiparatur Soli, qui suo discursu cætera cuncta illuminat. Memoria reliquis Astris suum lumen recipientibus à Soli. Et Voluntas huic Mundo elementari variis motibus elementorum agitata, vtpotē quę variis quoque motibus suorum agitur affectuum.

Iam vero in Republica prout Microcosmo 11 comparata supremus Gubernator cum suis Consiliariis Intellectui, & eius actibus assimilatur. Iura, & cætera scripta Memorię. Iustitię totiusque gubernationis executores Administrum Voluntati, & actibus eius. Primores Reipublicę partibus corporis præcipuis. Cæteris cæteri de plebe. Substantia diuitiæque Reipublicę Sanguini & Spiritibus vitalibus, &c. Quod si ad priuam œconomiam descendatur, eaque pariter humano corpori comparatur. In eo vique Cerebrum cum Intellectu Patremfamilias totius domus moderatorem ager. Cor cum Voluntate Matremfamilias cuncta fouentem, Memoria Thesaurarium. Imaginatio cum suis phantasmacibus tapetia, & picturas. Iecur, & Ventriculus Culinam refert, & locum. Spiritus autem vitales Ignem, flammam. Splen, & Renes cloacas exhibent. Crua curcus, & cætera membra familiam. Quibus omnibus venę velut quidam mensę Ministri quatuor humores velut totidem cibos iam præparatos suisque saporibus conditos ministrant. Primum Sanguinem elixum, & dulcem. Secundum, Pituitam elixum pariter, & aquosum. Tertium assatum & stipticum Melancholiam. Quartum tostum amarumque Bilem, &c. & consimiliter cætera quęque entia quibuslibet fere aliis per analogiam possunt æquiparari. Vix enim erit aliquid ab alio quopiam tam diuersum, vt inter ea non reperiat aliquam analogiam seu temperatam similitudinem: sicuti nulla sunt, quę non conspirent in aliquo conceptu communi ob similitudinem exactam, quam quoad illud præcolum habent.

Vnde sequitur innumera esse axiomata quę ex æquo veritatem habent, in rebus diuersis quibus applicari possunt sæpeque de facto applicantur per analogiam. Cernitur id in multis ex Aphorismis Hippocratis. Qui cum ab ipso prore medica pertinente ad corpus humanum sint constituti, & pronunciat, æqualiter habent locum & veritatem per analogiam in re politica pertinente ad Rempublicam, & in re morali pertinente ad animam, aut etiam in re naturali pertinente ad hoc Vniuersum. Pro exemplo sint hi, qui sequuntur ex ipso Hippocrate decepti. 1. Extremis morbis extrema exquisitę remedia optima sunt. 2. Quę iudicantur, & iudicata sunt intergrę neque mouere, neque nouare aliquid sine medicamentis, siue aliter irritando, sed sine.

Disp. XXXII. De Memorazione Quæst. I. 361.

3. Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit. 4. Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deiciuntur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque ubi ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare. 5. In acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum. 6. Si qualia oportet purgari purgantur, confert, & facile ferunt. Si contra difficulter. 7. Somnus atque vigilia vtræque, si modum excesserit, malum. 8. Non satietas, non fames neque aliud quidquam, quod modum naturæ excesserit, bonum. 9. Spontaneæ lassitudines morbos prænuntiant. 10. Quicumque dolente parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. 11. Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere. 12. Non pura corpora, quanto plus natries, tanto magis lædes. 13. Vbi fames, laborandum non est. 14. Acutorum morborum non omnino sunt certe prænuntiationes aut salutis, aut mortis. 15. Quicumque morbi ex repletionem sunt, curat euacuatio: & quicumque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas. 16. Eius, qui ex agritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. 17. In quouis morbo mente consistere, & bene se habere ad illa quæ offeruntur, bonum. Contrarium verò malum. 18. Duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat. Quibus adde. 19. Affectum omnis intemperantie in astrictione nimia vel fluore, in excessu, vel defectu nimio versari. 20. Contraria contrariis curari. 21. Similia similibus conseruari. 22. Fluxum fluxu prouocari. 23. Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & ideo malorum principis occurrendum. 24. Remedia pro ratione naturæ, & affectus variè temperanda. 25. Turpe rescindendum, ne pars sincera trahatur. 26. Nullum violentum perpetuum, moderata perdurare. 27. Omnem mutationem subitam ad contraria periculosa. 28. Paulatim sensimque transeundum ab extremo ad extremum. 29. Concocta medicari, non cruda oportere. 30. Quæ relinquuntur ex morbis tollenda, ne recidiam pariant, & alia huiusmodi sexcenta.

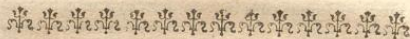
14 Deinde suppono. Id esse intellectui nostro intelligibilem analogiam, quod est oculis visibilem pulchritudo aut auribus audibilem harmoniam. Idcirco nobis in omni omnino sermone seu prosa: soluto, seu metro alligato id maxime omnium arridet, atque delectat, quod analogiam præ se fert, siue in illa fundatur. Vix enim vllum conceptum acutum aut dictum quouis modo gratum, vel audimus, vel cogitamus, quod non præ se ferat analogiam, siue in ea fundetur. Vt cuique reflectenti animaduertentique notum fiet. Ob id etiam Parabola, Apologi, Fabulae, Enigmata, & cetera huiusmodi, quæ penitus subnixæ sunt analogiæ rerum, tam apta sunt ad delectandum intellectum, atque adeo etiam tam efficacia ad permouendam voluntatem. Quorum profecto duæ sunt causæ valde notandæ. Prima quod nihil connaturalius est nostro intellectui quam parabolice, siue enigmaticè, atque adeo analogicè intelligere, hoc ipso quod cuncta omnino insensata per phantasmata sensibilia tanquam per substituta eis analogicè ad similia, atque adeo tanquam per quedam enigmata, siue parabolas connaturaliter intelligit, prout latè ostendimus, & explicauimus, *supra disp. 2. quæst. 3.* Secunda, quod ad intelligendam & percollandam veritatem rerum præsertim abditarum, & à sensibus remotiorum apertissimum medium est analogia quam aliæ nobis

Phæus Scient. Tom. 1.

magis notæ cum illis habent. Propterea Deus omni tempore tum Legis veteris tum nouæ ad loquendum cum hominibus tum per suos Prophetas tum per se continuo vsus est sermone analogico, pleno videlicet parabolis, apologis, & ænigmatibus. Quinimo totam Legem antiquam cum omnibus euentis eius figuram quandam atque adeo quasi parabolam siue apologum Legis voluit esse Euangelicæ. Vt videant Prædicatores Verbi Dei quantum debeant (imitando Verbum ipsum sub carni mortali loquentem) parabolas in suis Sermonibus, seu publicis, seu priuatis ad permouendum Fidelium animos frequentare. Quamque exitialis abusus sit consulto & per despectum quemquam ab eis abstinere.

Ex his iam satis superque quam magna sit quamque mirabilis in scientiis humanis, præsertim quæ quouis modo ordinantur, siue spectant ad mores, vis translationis, de qua tractauimus cuius duo munera sunt ut constat ex dictis *quæst. 1.* quorumuis omnino extremorum analogorum aut ignotum ex noto inferre, aut minus notum per magis notum explicare.

Restat dicamus, quo pacto ad praxim sit deducendum hoc instrumentum, ut suas quas habet, exeat vires & suos, quos potest, in scientiis fructus producat. Dico vno verbo, non aliter quam illud iungendo instrumento combinationis. Ita quidem ut dum combinatio exercetur vica quasvis res vniuersi, aut circa quasvis omnino obiecta scibilia prout *disp. 19.* latè docuimus, in omnibus extremis inter se media combinatione collatis præter alia, quæ ibi animaduertenda attenteque inspicienda monuimus, insuper eorum analogia aduertatur, & inspiciatur, quæ ut pote ab ipsis extremis indistincta re ipsa, ipsis inspectis statim se proderet & innotesceret. Quæ quidem cognitaf rictus eius est colligendus, & obseruandus; qui est, ut iam diximus, vel scientia illatiua veritatis ignota per suam analogatam notam, vel notificatio explicatiua veritatis obscuræ per suam analogatam clariorem.

DISPUT. XXXII.

De Memorazione.

Memoracionem dicimus Artem memorandi siue iuuandi Memoriam, ut recorderetur præteritorum, siue antea intellectorum. Quæ quidem Ars iure inter instrumenta sciendi recensetur, parsque, & quidem ex magis præcipuis, ponitur Artis vniuersalis sciendi: Scire enim cum fructu sine memoria retinere seruareque in thesauro suo, quod scitur, impossibile est. Quare Ars iuuans ad memorandum non potest non eo ipso esse ars iuuans ad sciendum. De ista igitur arte memorandi suscipitur disputatio præsens.

QVÆSTIO I.

In quo consistat Ars memorandi, & quanam sint munera eius.

Suppono primo ex dictis *supra disput. 1. quæst. 3. hypoth. & seqq.* in nobis esse memoriam non solum sensitiuam. Qualem & bruta quoque animalia habent, sed etiam intellectuam; facultatem scilicet animæ nostræ realiter ab intellectu indistinctam, quæ

H h recorder